

Роман Олійничук,

кандидат юридичних наук, доцент кафедри
безпеки та правоохоронної діяльності

Західноукраїнського національного
університету

ORCID: <https://orcid.org/0000-0003-4228-1384>

Валерій Канюка,

кандидат юридичних наук, доцент кафедри
безпеки та правоохоронної діяльності

Західноукраїнського національного
університету

ORCID: <https://orcid.org/0000-0002-1573-9137>

УПРАВЛІННЯ ПРОВЕДЕННЯМ НЕГЛАСНИХ СЛІДЧИХ (РОЗШУКОВИХ) ДІЙ ПРИ РОЗСЛІДУВАННІ КРАДІЖОК, ВЧИНЕНИХ В УМОВАХ ВОЄННОГО СТАНУ

Розглянуто характерні особливості управління проведенням негласних слідчих (розшукових) дій при розслідуванні крадіжок, вчинених в умовах воєнного стану. Проаналізовано погляди науковців на категорії, які стосуються особливостей управління проведенням негласних слідчих (розшукових) дій при розслідуванні крадіжок, вчинених в умовах воєнного стану. Обґрунтовано важливість правильного управління, планування та проведення негласних слідчих (розшукових) дій службових осіб правоохоронних органів для успішного розкриття крадіжок, вчинених в умовах воєнного стану. Ідентифіковано особливості управління проведенням окремих негласних слідчих (розшукових) дій при розслідуванні крадіжок, вчинених в умовах воєнного стану та зроблено відповідні авторські висновки.

Ключові слова: крадіжка, вчинення крадіжок, кримінальне правопорушення, управління проведенням негласних слідчих (розшукових) дій, управління розслідуванням крадіжок, досудове розслідування.

Oliynychuk R., Kanyuka V.

Conducting management covert investigative (search) actions when investigating thefts committed under martial law

The characteristic features of conducting management secret investigative (research) actions during the investigation of thefts committed during martial law are considered. The views of scientists on the categories related to the specifics of the use and conducting management covert investigative (research) actions in the investigation of thefts committed under martial law were analyzed. The importance of proper planning and conducting management covert investigative (research) actions of law enforcement officials for the successful disclosure of thefts committed during martial law is substantiated. The specifics conducting management individual secret investigative (research) actions during the investigation of thefts committed under martial law were identified and corresponding author's conclusions were drawn. Theft is one of the main property crimes, which has always been a significant part of all criminal statistics in Ukraine.

In practice, there are rare cases when offenders do not take their theft seriously, mistakenly believing that nothing terrible will happen to them for it. It would seem, as thieves think, what's the matter here – he appropriated someone else's property. This, in their opinion, happens quite often and this offense is quite widespread in our society. However, now, during the war, such things are treated more strictly. Only coordinated cooperation and mutual understanding between investigators and operatives can ultimately lead to a positive result in terms of quick and high-quality investigation of thefts, as well as professional conduct of pre-trial investigation to achieve its goal and fulfil the tasks of criminal proceedings. Of course, limiting yourself to the use of formal forms and methods in the process of pre-trial investigation, it is not possible to maximally ensure a fast, high-quality and effective investigation of thefts, especially those committed under martial law.

Keywords: theft, committing theft, criminal offense, conducting management undercover investigative (search) actions, investigation management of theft, pre-trial investigation.

Постановка проблеми. Від початку повномасштабного російського вторгнення в Україну 24 лютого 2022 року збільшилась кількість випадків вчинення крадіжок, особливо з тих помешкань громадян, які вони вимушено залишили, рятуючись від військової агресії ворога. Звичайно, що в перші дні війни більшість людей поспіхом покидали свої домівки, беручи із собою самі необхідні речі, документи та цінності, особливо в тих регіонах України, куди першочергово відбувалося вторгнення російських окупантів. Більшість же речей та матеріальних цінностей, особливо довгомірні та великогабаритні предмети люди залишали у своїх помешканнях.

Саме цією ситуацією, коли помешкання вимушених переселенців залишаються без нагляду, і можуть скористатися крадії. А в умовах воєнного стану на тимчасово окупованих територіях крадіжки в основній більшості вчиняються особами з числа окупаційних військ та цивільних осіб, які перейшли на бік ворога.

Крадіжка – один із основних майнових злочинів, який завжди становив значну частину всієї кримінальної статистики в Україні.

На практиці трапляються непоодинокі випадки, коли правопорушники не сприймають всерйоз вчинену ними крадіжку, помилково вважаючи, що нічого страшного їм за це не буде. Здавалося б, як думають крадії, що тут такого – привласнив чуже майно. Таке, на їхню думку, трапляється досить часто і саме це правопорушення достатньо розповсюджене у нашому суспільстві. Однак зараз, під час війни, до таких речей ставляться більш суворо.

3 березня були внесені зміни до Кримінального кодексу України щодо посилення відповідальності за злочини, передбачені статтями 185, 186, 187, 189, 191 КК, вчинені в умовах воєнного стану [1].

Цей злочин передбачений частиною 4 статті 185 Кримінального кодексу (далі – КК) України («Крадіжка, вчинена у великих розмірах чи в умовах воєнного або надзвичайного стану») [2].

Ст. 30 Конституції України кожному гарантується недоторканність житла, а саме те, що не допускається проникнення до житла чи до іншого володіння особи, проведення в них огляду чи обшуку інакше як за вмотивованим рішенням суду, а ст. 41 проголошує непорушність права приватної власності, недоторканність житла і його захист від будь-яких протиправних посягань [3].

Деякі науковці, недоторканність приватної власності, слушно визнають надзвичайною соціальною цінністю в умовах оновлення нашого суспільства, формування демократичної, правової держави, а охорону приватної власності, її захист від злочинних посягань – найважливішим завданням правоохоронних органів [4].

Тактика та методика застосування негласних слідчих (розшукових) дій (далі – НСРД) під час розслідування саме таких злочинів в Україні, а також управління такою діяльністю розроблена недостатньо, тому значна кількість цих злочинів залишається нерозкритими, а особи, які їх вчинили, успішно уникають покарання.

Разом з тим практика досудового розслідування свідчить про наявність певних проблем, а деколи й допущення помилок під час управління та проведення НСРД в процесі розслідування злочинів, передбачених частиною 4 статті 185 КК України. Удосконалення та реальних змін потребує також законодавство, що регулює процес досудового розслідування цього небезпечного злочину. Тому дане дослідження є достатньо актуальним, так як воно пов'язане із виявленням особливостей проведення негласних слідчих (розшукових) дій при розслідуванні крадіжок, вчинених саме в умовах воєнного стану.

Аналіз останніх досліджень і публікацій. Окремі проблемні аспекти, пов'язані із проведенням негласних слідчих (розшукових) дій під час розслідування крадіжок та інших кримінальних правопорушень розглядалися у працях українських вчених, таких як Д. М. Толпиго, А. А. Ковалю, І. В. Пиріг та В. В. Самсонової, П. М. Маланчука, О. І. Жеребко, О. В. , О. О. Проценко та інших. Зокрема, Д. М. Толпиго у своїй науковій праці приділив увагу концептуальним засадам інституту негласних слідчих (розшукових) дій у кримінальному провадженні [5]. А. А. Коваль окреслив напрямки удосконалення механізму забезпечення прав людини при проведенні негласних слідчих (розшукових) дій [6]. І. В. Пиріг та В. В. Самсонова у своєму монографічному дослідженні приділили увагу методиці розслідування крадіжок, вчинених на території садівницьких товариств і дачних кооперативів [4]. П. М. Маланчук дослідив особливості розслідування крадіжок [7]. Жеребко О. І. у своєму науковому дослідженні розглянув методику розслідування крадіжок [8]. О. В. Ковальова дослідила основні аспекти застосування засобів інформаційного забезпечення під час проведення слідчих (розшукових) дій та негласних слідчих (розшукових) дій [9]. О. О. Проценко у своїй науковій праці розглянув тактико-психологічні особливості спостереження за особою, річчю або місцем [10].

Однак, незважаючи на досить вагомі та продуктивні наукові здобутки у цьому напрямі, багато аспектів даної проблематики, зокрема питання щодо проведення негласних слідчих (розшукових) дій для успішного розкриття крадіжок, вчинених в умовах воєнного стану залишаються малодослідженими та спірними, особливо в їхньому практичному застосуванні.

У зв'язку з цим, **метою даного дослідження** є виявлення деяких важливих особливостей управління проведенням негласних слідчих (розшукових) дій при розслідуванні крадіжок, вчинених в умовах воєнного стану з метою їхнього врахування і застосування в практичній діяльності правоохоронних органів.

Виклад основного матеріалу дослідження. Нормативно правове регулювання, правова регламентація та законодавче трактування НСРД передбачено у кримінальному процесуальному кодексі (далі – КПК) України як ефективний спосіб виконання основних завдань кримінального провадження.

Негласні слідчі (розшукові) дії – це різновид слідчих (розшукових) дій, відомості про факт та методи проведення яких не підлягають розголошенню, за винятком випадків, передбачених КПК.

Негласні слідчі (розшукові) дії проводяться у випадках, якщо відомості про кримінальне правопорушення та особу, яка його вчинила, неможливо отримати в інший спосіб [11].

Надзвичайно актуальним та професійно дієвим є роль НСРД під час розслідування кримінальних правопорушень, вчинених в умовах воєнного стану.

Законом України «Про правовий режим воєнного стану», поняття «воєнний стан» визначається, як особливий правовий режим, що вводиться в Україні або в окремих її місцевостях у разі збройної агресії чи загрози нападу, небезпеки державній незалежності України, її територіальній цілісності та передбачає надання відповідним органам державної влади, військовому командуванню, військовим адміністраціям та органам місцевого самоврядування повноважень, необхідних для відвернення загрози, відсічі збройної агресії та забезпечення національної безпеки, усунення загрози небезпеки державній незалежності України, її територіальній цілісності, а також тимчасове, зумовлене загрозою, обмеження конституційних прав і свобод людини і громадянина та прав і законних інтересів юридичних осіб із зазначенням строку дії цих обмежень [12].

Лише злагоджена співпраця та взаєморозуміння між слідчими та оперативними працівниками, а також професійне управління і планування керівників може привести до позитивного результату щодо швидкого та якісного розслідування крадіжок, а також професійного провадження досудового розслідування для досягнення його мети та виконання завдань кримінального провадження.

Звичайно, що обмежуючись лише використанням гласних форм та методів в процесі досудового розслідування, не можливо максимально забезпечити швидке, якісне та ефективне розслідування крадіжок, особливо вчинених в умовах воєнного стану.

Отримання потрібної та корисної інформації про підготовку або ж вчинення цього виду злочину та його фіксації, як правило, може відбуватися шляхом застосування лише дієвих і адекватних негласних слідчих (розшукових) дій, які, в свою чергу, повинні бути надзвичайно ефективними в розкритті крадіжок, особливо вчинених в умовах воєнного стану.

Варто відзначити про надзвичайну важливість та професійну необхідність правильного вибору тактики проведення негласних слідчих (розшукових) дій, розробка та прийняття управлінських рішень, застосування яких будуть мати вагоме значення та вплив на процес подальшого розслідування крадіжок. Тому, для швидкого, оптимально та вдалого розкриття злочинів проти власності, вчинених шляхом крадіжки, насамперед необхідне правильне управління та планування дій службових осіб правоохоронних органів на початковому етапі розслідування.

Відтак, саме швидкі, оперативні та кваліфіковані управлінські дії на цьому етапі дають можливість встановити наявність наслідків злочинних порушень і зафіксувати сліди злочину. Однак, для повного, всебічного і об'єктивного розслідування даного злочину необхідно встановити важливі обставини шляхом провадження різних слідчих дій, тактичних операцій та управлінських рішень.

Проблематичним моментом розслідування крадіжок в умовах воєнного стану, на нашу думку, є виявлення та допит свідків даного злочину. Адже, в умовах воєнного стану багато людей, перебуваючи в стресовому стані, депресіях та переживаючи неабиякі внутрішні тривоги, не бажають співпрацювати з правоохоронними органами. В даному випадку буде доцільним використання можливостей попередніх напрацювань щодо конфіденційного співробітництва і управління ним. Адже, згідно зі ст. 275 КПК України, під час проведення негласних слідчих (розшукових) дій, слідчий має право використовувати інформацію, отриману внаслідок конфіденційного співробітництва з іншими особами, або залучати цих осіб до проведення негласних слідчих (розшукових) дій у випадках, передбачених КПК [11].

Крадіжки часто бувають одномоментними, тому успіх розслідування здебільшого залежить від вміння слідчого у повному обсязі використати наявну інформацію.

В процесі розслідування крадіжок варто згадати про ефективність правильного управління та організацією щодо проведення спостереження за особою, річчю або місцем, тому що часто злочинці, після вчинення даного злочину, намагаються швидко позбутися викраденого майна різним способом, а професійно правильне управління проведенням цієї негласної слідчої (розшукової) дії дасть можливість правоохоронцям проконтролювати цей процес і отримати доказову базу по справі.

Як слушно зазначає О. О. Проценко, спостереження за особою, річчю або місцем відіграє особливе значення при попередженні, розкритті та розслідуванні злочинів працівниками ОВС і використанні результатів спостереження в кримінальному провадженні [10, с. 210].

Також, дієвим та ефективним способом збору і отримання необхідної інформації під час управління проведенням негласних слідчих (розшукових) дій при розслідуванні крадіжок є вмиле та професійне управління використанням технічних засобів. Адже, на сьогоднішній день є достатньо обширне різноманіття технічних засобів та гаджетів, які можуть стати корисними в процесі швидкого та ефективного розслідування злочинів.

Які конкретно технічні засоби необхідно використовувати в негласних слідчих (розшукових) діях, як слушно зазначає О. В. Ковальова, слід вирішувати слідчому, якщо він проводить їх особисто, чи узгоджувати з працівниками технічних й інших оперативних підрозділів, яким доручено виконувати проведення негласних слідчих (розшукових) дій [9, с. 36].

В процесі розслідування крадіжок слідчий вже на початковому етапі розслідування, як правило, має певну інформацію про обставини виявленого злочину, а часто й про осіб, які його вчинили. Ця інформація надходить до нього із заяв потерпілих та інших джерел. Але в умовах воєнного стану люди часто перебувають далеко від своїх домівок, тому, в силу цього, не мають можливості дізнатись про крадіжки із своїх помешкань та вчасно повідомити правоохоронні органи про вчинений злочин, що у свою чергу надає цим злочинам високого ступеня латентності.

В результаті проведених досліджень можна зробити **висновки** про ряд характерних особливостей проведення негласних слідчих (розшукових) дій при розслідуванні крадіжок, вчинених в умовах воєнного стану, а саме:

– важливість прийняття правильних управлінських рішень, здійснення ефективного прогнозування та планування правоохоронної діяльності під час проведення негласних слідчих (розшукових) дій при розслідуванні крадіжок, вчинених в умовах воєнного стану впливає на позитивний результат всього розслідування;

– для оптимально швидкого та ефективного розслідування крадіжок, насамперед, необхідне правильне планування службових осіб правоохоронних органів та правильний вибір негласних слідчих (розшукових) дій на початковому етапі розслідування;

– важливим елементом розслідування даних злочинів є залучення осіб до конфіденційного співробітництва та використання інформації, отриманої внаслідок конфіденційного співробітництва з іншими особами;

– варто відзначити про високу ефективність правильного проведення спостереження за особою, річчю або місцем для отримання доказової бази по справі;

– сучасною можливістю та необхідністю є максимально ефективно використання технічних засобів та засобів інформаційного забезпечення під час розслідування крадіжок;

– професійний вибір найефективнішої негласної слідчої (розшукової) дії та тактично правильне її проведення дають можливість з'ясувати весь спектр обставин вчинення даного злочину.

Список використаних джерел

1. Про внесення змін до Кримінального кодексу України щодо посилення відповідальності за мародерство : Закон України № 2117-IX від 03. 03. 2022 р. URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/2117-20#n6> (дата звернення: 15.01.2023).
2. Кримінальний кодекс України : станом на 03.06.2020 / Верховна Рада України. URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/main/2341-14> (дата звернення: 15.01.2023).
3. Конституція України [Електронний ресурс]. URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/254%D0%BA/96-%D0%B2%D1%80>

4. Пиріг І. В., Самсонова В. В. Методика розслідування крадіжок, вчинених на території садівницьких товариств і дачних кооперативів: монограф. Дніпро : Дніпроп. держ. ун-т внутр. справ, 2017. 152 с.
5. Толлиго Д. М. Інститут негласних слідчих (розшукових) дій у кримінальному провадженні: концептуальні засади. *Міжнародний науковий журнал «Інтернаука»*. Серія: Юридичні науки. 2019. № 2. С. 28-34.
6. Коваль А. А. Напрямки удосконалення механізму забезпечення прав людини при проведенні негласних слідчих (розшукових) дій. *Міжнародний науковий журнал «Інтернаука»*. Серія: Юридичні науки. 2019. № 5. С. 23-27.
7. Маланчук П. М. Особливості розслідування крадіжок. *Правові горизонти*. 2017. Вип. 6. С. 69-73.
8. Жеребко О. І. Методика розслідування крадіжок. *Криміналістика і судова експертиза*. 2017. Вип. 62. С. 153-160.
9. Ковальова О. В. Засоби інформаційного забезпечення під час проведення слідчих (розшукових) дій та негласних слідчих (розшукових) дій. *Українська поліцейстика: теорія, законодавство, практика*. 2022. № 1. С. 30–39.
10. Проценко О. О. Тактико-психологічні особливості спостереження за особою, річчю або місцем. *Південноукраїнський правничий часопис*. 2013. № 2. С. 207-210.
11. Кримінальний процесуальний кодекс України від 13.04.2012 № 4651-VI. URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/4651-17#Text> (дата звернення: 15.01.2023).
12. Про правовий режим воєнного стану: Закон України № 389-VIII від 12. 05. 2015 р. URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/389-19#Text> (дата звернення: 15.01.2023).

References

1. *Zakon Ukrainy «Pro vnesennya zmin do Kryminalnoho kodeksu Ukrayiny shchodo posylennya vidpovidalnosti za maroderstvo» [On amendments to the Criminal Code of Ukraine regarding increased liability for looting: Law of Ukraine]*. Retrieved from <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/2117-20#n6> [in Ukrainian]
2. *Kryminalnyi kodeks Ukrainy [Criminal Code of Ukraine]*. Retrieved from <https://zakon.rada.gov.ua/laws/main/2341-14> [in Ukrainian]
3. *Konstytutsiia Ukrainy [Constitution of Ukraine]*. Retrieved from <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/254к/96-вр> [in Ukrainian]
4. Pyrih, I. V. & Samsonova, V. V. (2017). *Metodyka rozsliduvannya kradizhok, vchynenykh na terytoriyi sadivnytskykh tovarystv i dachnykh kooperatyviv [Methodology of investigation of thefts committed on the territory of horticultural societies and dacha cooperatives]*. Dnipro: Dniprop. derzh. un-t vnutr. sprav. Retrieved from <https://er.dduvs.in.ua/bitstream/123456789/1377/1.pdf> [in Ukrainian]
5. Tolpyho, D. M. (2019). *Instytut nehlasnykh slidchykh (rozshukovykh) diy u kryminalnomu provadzhenni: kontseptualni zasady [Institute of secret investigative (investigative) actions in criminal proceedings: conceptual foundations]*. *Mizhnarodnyy naukovyy zhurnal «Internauka»*. Seriya: Yurydychni nauky – International scientific journal «Internauka». Series: Legal sciences, 2, 28-34 [in Ukrainian]
6. Koval, A. A. (2019). *Napryamky udoskonalennya mekhanizmu zabezpechennya prav lyudyny pry provedenni nehlasnykh slidchykh (rozshukovykh) diy [Directions for improving the mechanism for ensuring human rights when conducting covert investigative (search) actions]*. *Mizhnarodnyy naukovyy zhurnal «Internauka»*. Seriya: Yurydychni nauky – International scientific journal «Internauka». Series: Legal sciences, 5, 23-27 [in Ukrainian]
7. Malanchuk, P. M. (2017). *Osoblyvosti rozsliduvannya kradizhok [Peculiarities of investigation of thefts]*. *Pravovi horyzonty – Legal horizons*, 6, 69-73 [in Ukrainian]
8. Zherebko, O. I. (2017). *Metodyka rozsliduvannya kradizhok [Methodology of investigation of thefts]*. *Kryminalistyka i sudova ekspertyza – Forensics and forensic examination*, 62, 153-160 [in Ukrainian]
9. Kovalova, O. V. (2022). *Zasoby informatsiynoho zabezpechennya pid chas provedennya slidchykh (rozshukovykh) diy ta nehlasnykh slidchykh (rozshukovykh) diy [Means of information support during investigative (search) actions and covert investigative (search) actions]*. *Ukrayinska polityseystyka: teoriya, zakonodavstvo, praktyka – Ukrainian policing: theory, legislation, practice*, 1, 30–39 [in Ukrainian]
10. Protsenko, O. O. (2013). *Taktyko-psykholohichni osoblyvosti sposterezhennya za osoboyu, richchyu abo mistsem [Tactical and psychological features of observing a person, thing or place]*. *Pivdenoukrayinskyi pravnychyy chasopys – South Ukrainian legal journal*, 2, 207-210 [in Ukrainian]

11. *Kryminalnyi protsesualnyi kodeks Ukrainy [Criminal Procedure Code of Ukraine]*. Retrieved from <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/4651-17#Text> [in Ukrainian]
12. *Zakon Ukrainy «Pro pravovyy rezhym voyennoho stanu» [The Law of Ukraine «About the legal regime of martial law»]*. Retrieved from <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/389-19#Text> [in Ukrainian]

Стаття надійшла до редакції 16.09.2023